

SISÄMINISTERIÖ
INRIKESMINISTERIET

Maahanmuuton tilannekatsaus

1/2017

SISÄMINISTERIÖN JULKAISU 4/2017
Maahanmuutto

Sisäministeriön julkaisu 4/2017

Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2017

Sisäministeriö

ISBN:972-952-324-124-4

Valokuvat:

Etukansi: EU-lippu: Shutterstock, Tyttö: Pixabay, Työvoiman maahanmuutto: Pixabay

Sivu 13: Tyttö: Pixabay

Sivu 15: Kyltti: Maahanmuuttovirasto

Sivu 19: Työvoiman maahanmuutto: Pixabay

Sivu 21: EU-liput: Shutterstock

Sivu 27: Jorma Vuorio: Sisäministeriö

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö/Tietotuki- ja julkaisuyksikkö/Pirkko Ala-Marttila

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Sisäministeriö	15.2.2017
Tekijät	Sisäministeriö	
Julkaisun nimi	Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2017	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sisäministeriön julkaisu 4/2017	
Diaari/hankenumero		Teema Maahanmuutto
ISBN PDF	972-952-324-124-4	ISSN PDF 2341-8524
URN-osoite	http:URN:ISBN:972-952-324-124-4	
Sivumäärä	30	Kieli suomi
Asiasanat	Maahanmuutto, turvapaikanhakijat, EU-politiikka, lainsäädäntö, tilannekuva	
Tiivistelmä	<p>Maahanmuuttokeskustelua viime vuodet hallinnut turvapaikanhakijatilanne on edelleen ajankohtainen kysymys Suomessa ja Euroopassa. Vaikka tulijoiden määrä on muun muassa Euroopan unionin sisärajatarkastusten myötä vähentynyt, ei tilanteen voida sanoa laantuneen. Kriisin taustalla vaikuttavat syyt, kuten sodat ja konfliktit eivät ole poistuneet. Turvapaikanhakijamäärien mahdolliseen kasvuun vaikuttavat myös EU:ssa tehdyt ratkaisut, kuten EU:n ja Turkin välisen sopimuksen pitävyys.</p> <p>Suomen viranomaisilla on oltava kyky reagoida nopeasti ja kustannustehokkaasti tilanteen mahdollisiin muutoksiin. Panostuksia onkin tehty erityisesti viranomaisten väliseen tiedonkulkuun ja työnjakoon, valtakunnallisten valmiussuunnitelmien laatimiseen ja tutkimustoiminnan hyödyntämiseen päätöksenteon tukena.</p> <p>Vuoden 2015 ennätysasuuri turvapaikanhakijoiden määrä tulee vaikuttamaan maahanmuuton hallinnonalalla vielä useita vuosia. Myönteisten oleskelulupien määrän kasvu todennäköisesti lisää tulevaisuudessa kansalaisuus- ja perheenyhdistämishakemuksia. Myös paluun ja palauttamisen merkitys korostuu.</p> <p>EU:ssa on käynnissä useita lainsäädäntöuudistuksia, joilla vuoden 2015 kriisin aikana toimimattomaksi osoittautunut turvapaikkajärjestelmä pyritään uudistamaan. Komissio antoi viime vuonna yhteensä seitsemän ehdotusta, joiden tavoitteena on muun muassa yhdenmukaistaa suojelun periaatteita kaikissa jäsenvaltioissa ja uudistaa Dublin-järjestelmää toimivammaksi. Suomi osallistuu aktiivisesti yhteisen eurooppalaisen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kehittämiseen.</p> <p>Maahanmuutto ei kuitenkaan ole vain turvapaikanhakijoita. Suomen tulee jatkossakin hallitusohjelman mukaisesti edistää työllisyyttä ja julkistaloutta vahvistavaa työvoiman maahanmuuttoa. Yksi keino työperäisen maahanmuuton tukemiseksi on taata lupa-asioiden joustava ja ripeä käsittely. Sisäministeriössä on käynnissä useita lainsäädäntöhankkeita työvoiman maahanmuuttoon liittyen.</p> <p>Maahanmuuton tilannekatsaus kokoaa yhteen ajankohtaisia maahanmuuttoa koskevia asioita politiikan valmistelun ja lainsäädännön näkökulmasta. Katsaus on laadittu sisäministeriön maahanmuutto-osastolla.</p>	
Kustantaja	Sisäministeriö	
Julkaisun myynti/ jakaja	https://Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Inrikesministeriet	15.2.2017
Författare	Inrikesministeriet	
Publikationens titel	Migration lägesöversikt 1/2017	
Publikationsseriens namn och nummer	Inrikesministeriets publikationer 4/2017	
Diarie-/ projektnummer		Tema Migration
ISBN PDF	972-952-324-124-4	ISSN PDF 2341-8524
URN-adress	http:URN:ISBN:972-952-324-124-4	
Sidantal	30	Språk finska
Nyckelord	Migration, asylsökande, EU-politik, lagstiftning, lägesbild	
Referat	<p>Situationen i fråga om asylsökande som dominerat migrationsdebatten de senaste åren är fortfarande en aktuell fråga i Finland och Europa. Även om antalet invandrare bl.a. på grund av kontroller vid Europeiska unionens inre gränser har minskat, kan man inte säga att situationen lugnat sig. Orsakerna bakom krisen, såsom krig och konflikter, kvarstår. En eventuell ökning av antalet asylsökande påverkas dessutom av de lösningar som gjorts i EU, t.ex. hur avtalet mellan EU och Turkiet hålls.</p> <p>De finländska myndigheterna måste ha förmåga att snabbt och kostnadseffektivt reagera på eventuella ändringar i situationen. Man har satsat i synnerhet på informationsgången och arbetsfördelningen mellan myndigheterna, utarbetandet av riksomfattande beredskapsplaner och utnyttjandet av forskningsverksamheten som stöd i beslutsfattandet.</p> <p>Det rekordstora antalet asylsökande år 2015 kommer att ha sina effekter inom migrationssektorn ännu flera år. Det ökade antalet beviljade uppehållstillstånd kommer sannolikt att öka antalet ansökningar om medborgarskap och familjeåterförening i framtiden. Också betydelsen av återvändande och återsändande framhävs.</p> <p>I EU pågår flera lagstiftningsreformer genom vilka man försöker revidera asylsystemet som under krisen 2015 visade sig fungera dåligt. Kommissionen lämnade i fjol sammanlagt sju förslag med syfte att bland annat förenhetliga principerna för skydd i alla medlemsländer och revidera Dublinsystemet så att det ska fungera bättre. Finland deltar aktivt i utvecklingen av EU:s gemensamma migrations- och asylpolitik.</p> <p>Migration är dock inte bara asylsökande. Finland ska enligt regeringsprogrammet också i fortsättningen främja arbetskraftsinvandring som stärker sysselsättningen och de offentliga finanserna. Ett sätt att stödja arbetskraftsinvandringen är att garantera en flexibel och snabb behandling av tillståndsårenden. Vid inrikesministeriet pågår flera lagstiftningsprojekt som gäller arbetskraftsinvandring.</p> <p>Lägesöversikten över migration samlar ihop aktuella migrationsfrågor med tanke på beredningen av politik och lagstiftningen. Översikten har utarbetats vid inrikesministeriets migrationsavdelning.</p>	
Förläggare	Inrikesministeriet	
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Description sheet

Published by	Ministry of the Interior	15.2.2015	
Authors	Ministry of the Interior		
Title of publication	Migration Review 1/2017		
Series and publication number	Ministry of the Interior Publication 4/2017		
Register number		Subject	Migration
ISBN PDF	972-952-324-124-4	ISSN PDF	2341-8524
Website address (URN)	http:URN:ISBN:972-952-324-124-4		
Pages	30	Language	finnish
Keywords	Migration, asylum seekers, EU policy, legislation, review		
<p>Abstract</p> <p>The situation with the asylum seekers has dominated the discussion on migration over the past few years and continues to be a topical question in Finland and Europe. Although actions such as controlschecks at the European Union's internal borders have reduced the number of arrivals, the situation cannot be said to have subsided. The reasons underlying the crisis, such as wars and conflicts have not been eliminated. The possible increase in the number of asylum seekers is also affected by solutions arrived at within the EU such as the maintenance of the agreement between the EU and Turkey.</p> <p>The Finnish authorities must have the ability to react quickly and cost effectively to possible changes in the situation. Investments have been made particularly in information flows between authorities and the division of labour, drawing up national preparedness plans and utilising research as a support for decision- making.</p> <p>The record number of asylum seekers in 2015 will influence the branch of the administration dealing with migration for several years to come. The increase in numbers granted residence permits will probably increase the number of applications for citizenship and family reunifications in the future. The significance of return and removal will also be emphasised.</p> <p>There are several legislative amendments underway in the EU which are intended to reform the asylum system which proved to be ineffective during the 2015 crisis. Last year the Commission issued a total of seven proposals with the objective of harmonising protection principles in all Member States and reforming the Dublin system to make it more effective. Finland actively participates in the development of a common European immigration and asylum policy.</p> <p>However, migration does not just concern asylum seekers. In accordance with the Government Programme, Finland will continue to promote labour force migration that strengthens employment and public finances. One way to support labour migration is to guarantee the flexible and rapid processing of permits. The Ministry of the Interior is working on several national legislative projects related to labour migration.</p> <p>The Migration Review brings together issues related to migration from the perspective of drafting policy and legislation. The Review has been produced by the Ministry of the Interior's Migration Department.</p>			
Publisher	Ministry of the Interior		
Publication sales/ Distributed by	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1	Maahanmuutto väestönkasvun selittäjänä	11
1.1	Viranomaiset ovat varautuneita maahanmuuttotilanteen muutoksiin.....	14
1.2	Maahanmuuttovirasto on saanut lisää toimivaltuuksia.....	15
1.3	Paluiden ja palauttamisten merkitys kasvaa.....	16
1.4	Takaisinottosopimuksia neuvottelevat EU ja jäsenvaltiot itse	17
2	Uutta maahanmuuton lainsäädäntöä	19
2.1	Työvoiman maahanmuuttoa edistetään.....	19
2.2	Turvapaikanhakijatilanne parempaan hallintaan	21
2.2.1	Komission esitykset turvapaikkajärjestelmän uudistamiseksi	21
2.2.2	Kansalliset lainsäädäntömuutokset.....	24
2.3	Opiskelijoiden liikkuvuutta EU-alueella halutaan lisätä	25
3	Katsaus tulevaan	27

1 Maahanmuutto väestönkasvun selittäjänä

Luonnollinen väestönkasvu Suomessa on pienentynyt useamman vuoden peräkkäin. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan vuonna 2016 Suomessa syntyi vähemmän ihmisiä kuin kuoli ensimmäistä kertaa vuoden 1940 jälkeen. Väestön ikääntyminen ja huoltosuhteen muuttuminen haastavat yhteiskuntaamme.

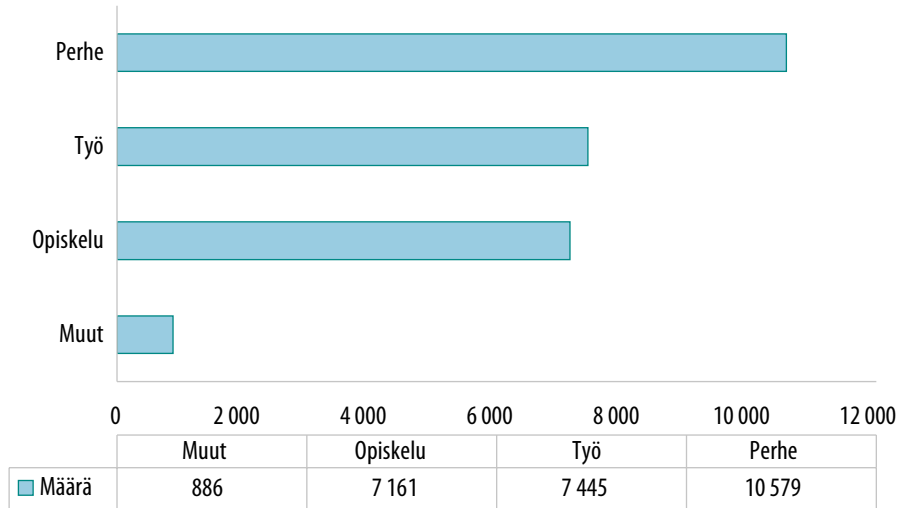
Suomen väkiluku kasvoi vuoden 2016 aikana 15 285 hengellä. Suurin syy väestönkasvuun oli muuttovoitto ulkomailta. Vuoden 2016 aikana Suomeen muutti 32 276 henkeä ja Suomesta ulkomaille 16 007 henkeä. Maahanmuuttoja oli siis 16 269 enemmän kuin maastamuuttoja. Suomen kansalaisia maahanmuuttajista oli 7 588 ja maastamuuttajista 11 221. Suurin osa maahanmuuttajista on EU:n ja Pohjoismaiden ulkopuolelta. Suomesta puolestaan muutettiin eniten muihin EU-maihin sekä Pohjoismaihin.

Perinteisesti Suomeen on muutettu pääasiassa töihin, opiskelemaan tai perheen luokse. Vuonna 2016 perhesidehakemusten määrä nousi vuodesta 2015. Kasvua on tapahtunut etenkin kansainvälistä suojelua saaneiden perheenjäsenten kohdalla. Myös oleskeluluvan hakeminen työn ja opiskelun perusteella lisääntyi. Viimeinen mahdollisuus aloittaa opinnot ilman lukukausimaksuja vaikutti todennäköisesti opiskelijoiden hakemusten kasvuun. Oppilaitokset ottavat lukukausimaksut käyttöön viimeistään vuoden 2017 aikana.

Vuonna 2016 ensimmäistä oleskelulupaa haki yhteensä 26 071 henkilöä. Eniten oleskelulupaa haettiin perhesiteen perusteella, yhteensä 10 579 hakemusta.

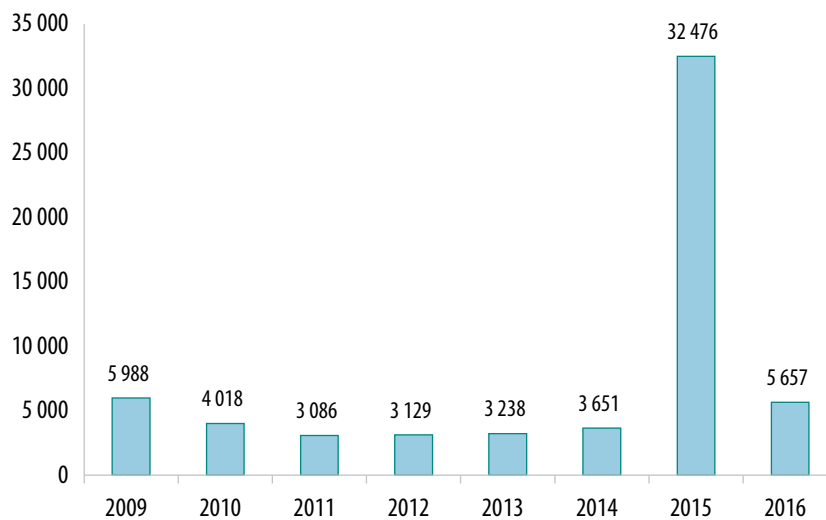
Perhe on oleskelulupahakemuksen yleisin peruste

Taulukko 1. Oleskelulupahakemukset Suomessa vuonna 2016

Turvapaikkahakemusten määrä väheni viidenneksen edellisvuodesta

Taulukko 2. Turvapaikkahakemusten määrä Suomessa vuosina 2009–2016

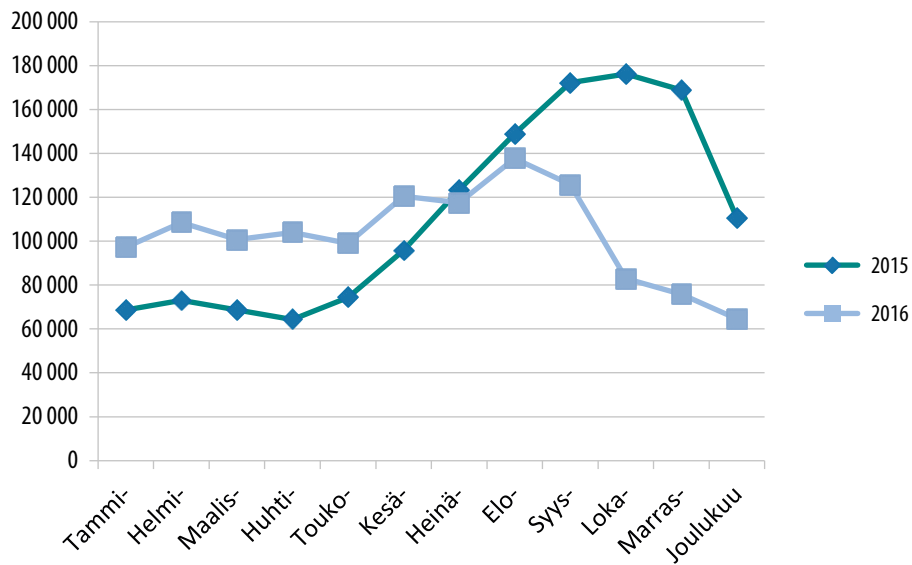

Lähde: Maahanmuuttovirasto

Vuonna 2016 Suomesta turvapaikkaa haki yhteensä 5 657 henkilöä. Tämä on vajaa viides edellisvuoteen verrattuna.

Vaikka Suomen turvapaikanhakijatilanne on palautunut lähes vuotta 2015 edeltävälle tasolle, ei tilanne ole sama koko EU:n alueella. Eurooppaan tulijoita on edelleen hyvin merkittäviä määriä.

Taulukko 3. Turvapaikkahakemusmäärät EU:n alueella vuosina 2015 ja 2016

Lähde: EASO.

Euroopan turvapaikkavirasto EASO:n tilastojen mukaan vuonna 2016 EU-maihin jätettiin yhteensä 1 234 000 turvapaikkahakemusta. Samaan aikaan Saksasta turvapaikkaa haki yli 745 000 henkilöä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lähes kaksi kolmesta EU-alueella jätetyistä turvapaikkahakemuksista jätettiin Saksassa.

Kausittaista vaihtelua lukuun ottamatta ei ole viitteitä siitä, että Eurooppaan suuntautuva turvapaikanhakijamäärä laskisi lähitulevaisuudessa. Tähän vaikuttaa erityisesti se, ettei lähömaiden tilanteisiin ole tullut merkittäviä muutoksia. Sodan, aseelliset konfliktit, köyhyys, korkea työttömyys ja turvattomuus ajavat ihmisiä hakeutumaan pois kotimaistaan.

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n arvion mukaan vuonna 2016 kaikkiaan yli 65 miljoonaa ihmistä joutui jättämään kotinsa. Pakolaisten määrä oli yli 23 miljoonaa. Yli puolet pakolaista on lähtöisin Syyriasta, Afganistanista ja Somalista. Valtaosa Suomeen vuosina 2015 ja 2016 tulleista turvapaikanhakijoista on kotoisin Irakista, Afganistanista, Syyriasta ja Somaliasta.

Euroopan rajanaapurissa Turkissa arvioidaan olevan lähes 3 miljoonaa turvapaikanhakijaa tai pakolaista. Vuonna 2017 Suomi on päättänyt 750 henkilön pakolaiskiintiöstä, joista valtaosa (530) siirretään uudelleen sijoittamisjärjestelmän kautta Turkista Suomeen.

Vastauksena vuonna 2015 kärjistyneeseen turvapaikanhakijatilanteeseen Euroopan komissio on esittänyt kahta Euroopan yhteistä turvapaikkajärjestelmää koskevaa lainsäädäntöpakettia (CEAS-paketit), jotka

sisältävät yhteensä seitsemän ehdotusta EU:n turvapaikkapolitiikan uudistamisesta. Työ EU:n yhteisen turvapaikkapolitiikan saamiseksi on kuitenkin varsin hidasta ja tulee kestämään useita vuosia. Komission esittämät uudistukset on otettu jäsenmaissa ristiriitaisesti vastaan.

1.1 Viranomaiset ovat varautuneita maahanmuuttotilanteen muutoksiin

Vuosi 2015 osoitti, että nopeat muutokset maahanmuuttohallinnon toimintaympäristössä ovat mahdollisia. Vuosien 2015–2016 tilannetta ja siitä saatuja kokemuksia on käyty läpi niin valtakunnallisesti kuin alueellisesti. Keskeisimmät kehittämistarpeet on tunnistettu liittyvän viranomaisten väliseen tiedonkulkuun ja työnjakoon sekä keskushallinnon ohjaukseen. Myös harjoitustoiminnan tärkeyttä on entisestään korostettu. Arvioinneissa tunnistettiin myös lainsäädännön muutostarpeita, jotta äkillisesti laajeneviin maahanmuuton tilanteisiin pystyttäisiin reagoimaan suunnitelmallisemmin.

Maahanmuuttovirasto on päivittänyt turvapaikanhakijoiden vastaanoton valtakunnallisen valmiussuunnitelman, jolla varaudutaan laajamittaisen maahantulon tilanteessa nopeasti laajentamaan vastaanottojärjestelmän majoituskapasiteettia joko uusia keskuksia perustamalla tai keskusten majoituspaikkoja lisäämällä. Maahanmuuttovirastolla on myös valmius maahantulijoiden järjestelykeskusten perustamiseksi.

Sisäministeriössä on syksyllä 2016 käynnistetty tutkimushanke, jonka tavoitteena on tukea viranomaisten varautumistehtävää eli hallinnon kykyä varautua normaalista poikkeaviin tilanteisiin kustannustehokkaasti. Hankkeessa tuotetaan tutkimustietoa ja työkaluja turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmään koskevan päätöksenteon tueksi. Hankkeessa luodaan mm. uusi suomalainen maahanmuuton ennakointimalli. Tutkimushanke valmistuu huhtikuussa 2017.

1.2 Maahanmuuttovirasto on saanut lisää toimivaltuuksia

Maahanmuuttoviraston roolia ulkomaalaisasioista vastaavana viranomaisena vahvistettiin siirtämällä poliisilta ja Rajavartiolaitokselta ulkomaalaisasioihin liittyviä asioita Maahanmuuttovirastolle. Toimivallan siirto teki Maahanmuuttovirastosta entistä merkittävämmän lupaviranomaisen: Maahanmuuttovirasto vastaa nyt lähes kaikista ulkomaalaisten oleskelupiin liittyvistä asioista Suomessa. Viraston toimivalta kasvoi erityisesti oleskelulupa-, kansalaisuus- ja turvapaikka-asioissa sekä EU-kansalaisten rekisteröinneissä. Turvapaikkahakemuksen voi kuitenkin jatkossakin jättää poliisille tai Rajavartiolaitokselle, jotka rekisteröivät hakijan. Poliisille ja Rajavartiolaitokselle jää myös turvapaikkapäätösten tiedoksi antamiseen, maasta poistamiseen ja ulkomaalaisvalvontaan liittyviä tehtäviä.

Poliisilta siirtyvien oleskelulupahakemusten vastaanottoon Maahanmuuttovirasto avasi asiakaspalvelupisteet Helsinkiin, Lappeenrantaan, Turun seudulle, Vaasaan, Ouluun ja Rovaniemelle. Lisäksi perustettiin uudet toimipisteet Lahteen, Tampereelle ja Kuopioon. Samalla Maahanmuuttovirastosta tuli aiempaa merkittävämpi alueellinen toimija.

Toimivallan siirto Maahanmuuttovirastolle selkeytti oleskelulupien käsittelyä sekä viranomaisten että asiakkaiden näkökulmista. Muutoksen uskotaan parantavan myös tilastoinnin laatua sekä vahvistavan tietopalvelu- ja analyysitoimintaa. Lisäksi muutoksen odotetaan tuovan säästöjä.

Samalla kun toimintaa selkiytettiin, muutoksen myötä poliisi ja Rajavartiolaitos pystyvät keskittymään selkeämmin omiin ydintehtäviinsä.

Maahanmuuttoviraston toimivaltuuksia maahanmuuttoasioissa lisättiin myös siirtämällä valtion vastaanottokeskukset ja Joutsenon säilöönnottoyksikkö osaksi Maahanmuuttovirastoa. Näiden uudistusten lisäksi maahanmuuttohallinnossa on käynnissä myös muita toimenpiteitä, joilla hallinnon prosesseja tehostetaan ja nopeutetaan hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti.

1.3 Paluiden ja palauttamisten merkitys kasvaa

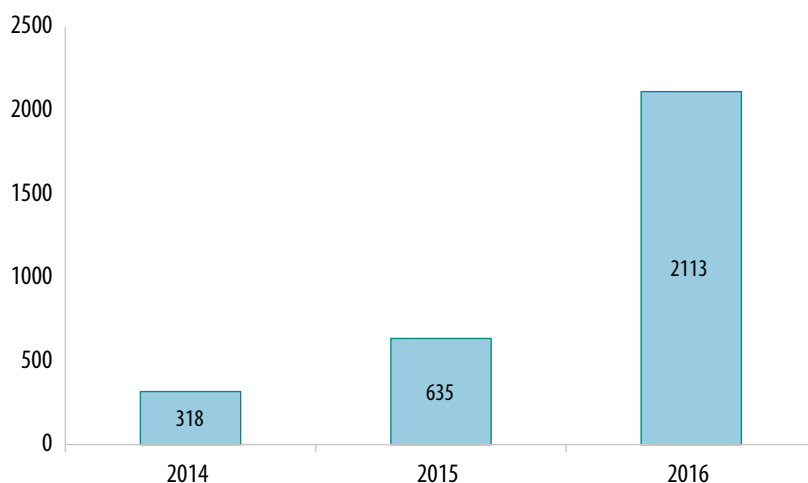
Vuonna 2016 Maahanmuuttovirastossa tehtiin turvapaikkapäätöksiä keskimäärin 1 000–2 000 kuukaudessa. Yhteensä turvapaikkapäätöksiä tehtiin 28 216. Kielteisen päätöksen sai noin 51 prosenttia hakijoista. Moni kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneista on valittanut päätöksestään ja odottaa hallinto-oikeuden ratkaisua. Vuoden 2017 alussa hallinto-oikeudessa oli käsiteltävänä lähes 10 000 ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa yli 600 turvapaikkapäätöksestä tehtyä muutoksenhakua.

Edellisvuosia korkeampi kielteisten päätösten määrä tarkoittaa sitä, että myös maasta poistuvia on paljon aikaisempaa enemmän. Siksi paluuseen ja palauttamiseen on kiinnitetty hallitusohjelman mukaisesti erityistä huomiota.

Vapaaehtoinen paluu on aina ensisijainen keino kielteisen päätöksen saaneiden tai hakuprosessinsa keskeyttäneiden paluulle. Vapaaehtoisen paluun järjestelmä tarjoaa henkilöille mahdollisuuden palata vapaaehtoisesti kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa.

Vapaaehtoisen paluun suosio on kasvanut vuoden 2016 aikana huomattavasti. Maahanmuuttoviraston mukaan vuonna 2016 vapaaehtoisen paluun järjestelmän kautta palasi yhteensä 2 113 henkilöä. Tämä on yli kolme kertaa enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Taulukko 4. Vapaaehtoisesti palanneiden määrät vuosina 2014–2016

Vapaaehtoisesti palaavalle kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneelle korvataan kohtuulliset matka- ja muuttokustannukset ja maksetaan avustusta uudelleenkotoutumiseen, mikäli hän poistuu maasta pysyvästi. Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM hoitaa vapaaehtoisen paluun käytännönjärjestelyt ja avustaa palaajaa matkan aikana. IOM:n kautta maksettava vapaaehtoisen paluun avustus on joko käteistä rahaa tai hyödyketukea. Hyödyketuella tarkoitetaan erilaisia palveluita tai tarvikkeita, kuten avustamista vaikkapa työllistymisessä tai asumiskustannuksissa.

Suomen maksama avustus on suuruudeltaan 100–1 500 euroa. Sisäministeriö päättää avustuksen suuruudesta asetuksella. Yleisesti katsotaan, että vapaaehtoisen paluun järjestelmän kautta myönnetty taloudellinen tuki on yksi keino edesauttaa paluun kestävyttä.

Jos henkilö, joka ei ole saanut oleskeluoikeutta Suomesta, ei suostu poistumaan maasta omatoimisesta tai vapaaehtoisen paluun kautta, hoitaa poliisi palautukset. Yhdenvertaisuusvaltuutettu osallistuu turvapaikanhakijoiden palautuksiin valvomalla maasta poistamisen täytäntöönpanoa.

1.4 Takaisinottosopimuksia neuvottelevat EU ja jäsenvaltiot itse

Jotkut valtiot eivät ota sellaisia palautettavia henkilöitä vastaan, jotka palautetaan vastentahtoisesti. Viimeaikoina sekä Suomen hallituksen että EU:n tavoitteena on ollut sopia kyseisten maiden kanssa takaisinottoa koskevia, EU- ja kahdenvälisiä, takaisinottosopimuksia sekä yhteisymmärryspöytäkirjoja, jotta palautukset saataisiin sujuvammiksi.

EU on käynnistänyt ns. kumppanuuskehystoiminnan, jonka avulla pyritään saamaan muutoliikettä paremmin hallintaan yhteistyössä lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa. Kumppanuudet EU:n ulkopuolisten maiden kanssa toteutetaan räätälöityinä sopimuksina, joita kehitetään kunkin kumppanimaan tilanteen ja tarpeiden mukaan käyttäen sekä lyhyen että pitkän aikavälin toimenpiteitä. Yhteistyöhön on liittynyt tähän mennessä viisi maata: Etiopia, Mali, Niger, Nigeria ja Senegal.

Lokakuussa 2016 Suomi ja Afganistan allekirjoittivat yhteisen julistuksen, jolla pyritään ensisijaisesti tukemaan afganistanilaisten turvapaikanhakijoiden palauttamista. Samaan aikaan EU ja Afganistan allekirjoittivat ns. Joint Way Forward -asiakirjan, jolla halutaan myös osaltaan tukea palautusten onnistumista. Suomi jatkaa tiiviisti neuvotteluja edellä mainitun kaltaisten kahdenvälisen asiakirjojen aikaansaamiseksi muiden maiden, erityisesti Irakin ja Somalian kanssa.

Koska kaikkia kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneita ei toistaiseksi voida palauttaa, oletetaan laittomasti oleskelevien määrän Suomessa kasvavan. Vastaanottopalveluja vastaanottokeskuksissa annetaan enintään 30 päivää sen jälkeen, kun poliisi on ilmoittanut vastaanottokeskukselle, että maasta poistamisen täytäntöönpano viranomaistoimin ei ole mahdollista, ja hakija ei ole hakeutunut vapaaehtoisen paluun ohjelmaan. Vuoden 2016 aikana palvelut lakkautettiin 157 henkilöltä.

Laittomasti maassa oleskelevien ryhmän ei ole toistaiseksi arvioitu aiheuttaneen kovin kaan suurta ilmiötä Suomessa, toisin kuin joissakin muissa EU-maissa. Määrän kasvuun on kuitenkin varauduttu. Joulukuussa 2016 hallitus julkaisi toimenpidesuunnitelman laitton maassa oleskelun ehkäisemiseen ja hallintaan¹. Suunnitelmalla halutaan varmistaa, että viranomaisilla on jatkuvasti käytössään ajantasainen ja aiempaa kattavampi tilannekuva, joka tukee viranomaisten toimintaa ja auttaa suuntaamaan toimenpiteitä. Toimenpidesuunnitelman seurauksena sosiaali- ja terveysministeriö antoi 31.1.2017 kunnille suositukset laittomasti maassa oleskelevien kiireelliseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon².

¹ <http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/1266558/TpsuunnitelmaLAMA.pdf/c5b16a1b-8418-4fe0-a3ba-3fe3663ef67f>

² http://stm.fi/documents/1271139/3899844/Kuntainfo_2-2017_verkkoon.pdf/2a98f528-8e34-42c9-91ca-070a3c0d5e40

2 Uutta maahanmuuton lainsäädäntöä

Vuoden 2016 aikana EU:ssa ja kansallisella tasolla käsiteltiin ja hyväksyttiin useita maahanmuuttoon liittyviä lainsäädäntöuudistuksia. Muutoksilla halutaan helpottaa erityisesti työvoiman maahanmuuttoa sekä parantaa maahanmuuton hallittavuutta. Myös Suomi oli aktiivisesti mukana valmistelemissa EU:n komission esittämiä Euroopan yhteistä turvapaikkajärjestelmää koskevia CEAS- lainsäädäntöpaketteja.

2.1 Työvoiman maahanmuuttoa edistetään

Vuoden 2016 aikana valmisteltiin useita lainsäädäntömuutoksia, jotka tähtäävät työvoiman maahanmuuton edistämiseen EU:n alueella sekä Suomessa. Lakimuutokset liittyivät mm. Euroopan unionin direktiivien valmisteluihin ja täytäntöönpanoon. Suomessa jatkettiin EU:n ICT-direktiiviin (yritysten sisällä siirtyvät työntekijät) ja kausityödirektiivin kansallista voimaansaattamista sekä käsiteltiin komission ehdotusta uudesta sinisen kortin direktiivistä. Kansallisella tasolla sisäministeriö käynnisti Ulkomaalaiset osaajat -lakihankkeen.

ICT-direktiivi koskee monikansallisen yrityksen palveluksessa olevien henkilöiden siirtymistä saman työnantajan palveluksessa Euroopan unionin ulkopuolelta unioniin sekä liikkumista jäsenvaltioiden välillä. Direktiivin täytäntöönpano merkitsee rajoitettua oikeutta työskennellä yhdessä EU-maassa myönnetyllä luvalla myös toisessa tai useammassa jäsenvaltiossa. Asiantuntijoiden ja johtajien helpompi liikkuminen parantaa erityisesti korkean teknologian yritysten mahdollisuuksia kehittää ja laajentaa toimintaansa Euroopan unionin sisällä.

Kausityödirektiivin edellyttämät muutokset koskevat vain sellaisia maatalouden ja matkailualan työntekijöitä, jotka ovat työsuhteessa. Kausityöntekijöillä ei siten tarkoiteta esimerkiksi metsämarjanpoimijoita. Direktiivin piiriin kuuluvia kausityöntekijöitä tulee Suomeen vuosittain noin 12 000-15 000. Uudistuksilla ei arvioida olevan vaikutusta tulijoiden määrään, mutta sillä parannetaan tulijoiden oikeuksia, kevennetään lupamenettelyä ja lyhennetään käsittelyaikoja.

Esitettävillä muutoksilla pyritään turvaamaan työvoiman saanti ja varmistamaan yhtäläiset työehdot sekä kotimaisille että ulkomaisille työntekijöille. Samalla estetään kotimaisen työvoiman korvaaminen ulkomaisella. Kausityövoima ei pelkästään täytä tilapäistä työvoiman tarvetta, vaan kausityön avulla voidaan säilyttää ja luoda lisää pysyviä työpaikkoja suomalaisille ja varmistaa investointien kasvu erityisesti matkailualalla. Direktiivit on tarkoitettu panna täytäntöön vuoden 2017 aikana.

Euroopan komissio on esittänyt myös uudistuksia erityisasiantuntijoiden oleskelulupia koskevaan **sinisen kortin direktiiviin (Blue Card)**. Suomi kannattaa direktiivin uudistamista tietyin varauksin, sillä nykyinen direktiivi ei ole toimiva. Vuonna 2009 annetussa direktiivissä asetetut maahantulon ehdot ovat osoittautuneet liian rajoittaviksi, eikä Suomessakaan ole juuri myönnetty sinisiä kortteja. Suurimpana syynä on sinisen kortin edellyttämä tuloraja, joka vuonna 2009 annetun direktiivin mukaan tulee olla 1,5 kertaa keskipalkka. Sinisten korttien sijasta Suomessa on myönnetty kansallisia erityisasiantuntijan oleskelulupia.

Suomi ei kuitenkaan kannata komission ehdotusta siltä osin, että kansalliset erityisosaajan oleskelulupajärjestelmät kiellettäisiin ja siirryttäisiin vain yhteen EU-tason erityisosaajan oleskelulupaan. Suomi lähtee siitä, että jäsenvaltiolla tulee säilyä mahdollisuus kansallisiin, täydentäviin järjestelmiin.

Sisäministeriössä on myös asetettu kansallinen **Ulkomaiset osaajat -lakihanke**, jonka tarkoituksena on valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset, jotta oleskelulupa voitaisiin jatkossa myöntää ulkomailta tuleville, osakeyhtiömuotoisen kasvuyrityksen eli start upin perustajille. Hankkeessa selvitetään toimivinta tapaa helpottaa ulkomaalaisten kasvuyrittäjien maahanmuuttoa yhtiömuodosta riippumatta. Hankkeessa myös sujuvoitetaan ja selkeytetään yrityksissä tarvittavien huippuosaajien oleskelulupajärjestelmää.

2.2 Turvapaikanhakijatilanne parempaan hallintaan

Komissio antoi keväällä ja kesällä 2016 esitykset Euroopan yhteistä turvapaikkajärjestelmää koskevista lainsäädäntöpaketeista (CEAS I- ja CEAS II -paketit), jotka sisältävät yhteensä seitsemän lainsäädäntöehdotusta turvapaikkajärjestelmän uudistamisesta. CEAS I sisältää Dublin-, Eurodac- ja turvapaikkavirastoehdotukset, ja CEAS II menettely-, määritelmä-, vastaanotto- ja uudelleensijoittamishdotukset.

Keskeisenä tavoitteena uudistuksissa on vähentää turvapaikkamenettelyn väärinkäyttöä ja torjua turvapaikanhakijoiden liikkumista jäsenvaltiosta toiseen kesken turvapaikkaprosessin. Lisäksi EU haluaa vähentää hallitsematonta unionin alueelle tuloa ja perusteetonta turvapaikanhakua sekä parantaa turvapaikkapäätöksenteon yhdenmukaisuutta.

Suomessa on valmisteltu EU-säädösten lisäksi myös useita kansallisia lakeja, joilla tehostetaan turvapaikanhakijatilanteen hallintaa. Eduskunta hyväksyi ulkomaalaislain muutoksen uusista turvapaikanhakijoiden asumisvelvollisuutta koskevista turvaamistoimista. Lisäksi selvitetään eräiden rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaisten maasta poistamisen nopeuttamista sekä maahanmuuttoon liittyvien rekisterisäännösten uudistamista. Lainsäädännöllä selkeytettiin myös oleskelupien käsittelyä sekä tiukennettiin ehtoja oleskelulupien myöntämiselle.

2.2.1 Komission esitykset turvapaikkajärjestelmän uudistamiseksi

EU:n yhteisen turvapaikkapolitiikan uudistamiseksi komissio käy neuvotteluja jäsenmaiden kanssa komission esittämistä CEAS I ja II -lainsäädäntöpaketeista. CEAS-paketit koskevat erityisesti niin kutsuttua **Dublin-järjestelmää**, jonka mukaan turvapaikanhakijoiden olisi haettava turvapaikkaa ensimmäisestä valtiosta, johon he saapuvat, ellei heillä ole perhettä muualla. Nykyinen järjestelmä osoittautui toimimattomaksi edellisenä vuonna, kun turvapaikanhakijoiden määrät nousivat ennätyslukemiin.

Esitetyissä uudistuksissa Dublin-järjestelmän nykyiset periaatteet pysyisivät entisinä: turvapaikkahakemus tutkitaan vain yhdessä jäsenvaltiossa, ja vastuuvaltio on yleensä se jäsenvaltio, johon hakija ensimmäiseksi saapuu. Uutena asiana mukana on ehdotus automaattisesta jakomekanismista, jolla turvapaikanhakijoita jaettaisiin jäsenvaltioiden kesken maahanmuuttopaineiden tasaamiseksi.

Suomi pitää tärkeänä, että yhteiset säädökset pannaan täysimääräisesti täytäntöön kaikissa jäsenvaltioissa ja että uusi järjestelmä takaa yhdessä sovitun suojelun kaikkialla jäsenmaissa. Suomi kannattaa ehdotuksia, joiden tarkoituksena on nopeuttaa ja selkeyttää käytännön Dublin-menettelyä. Nykyisen Dublin-asetuksen vastuunmäärittämistä koskevat perusteet tulee myös säilyttää mukaan lukien periaate, että turvapaikkahakemuksen käsittelystä on vastuussa valtio, johon turvapaikanhakija on saapunut ensimmäiseksi.

Komission esitys turvapaikanhakijoiden automaattista jakamisesta unionin alueella on otettu jäsenmaissa vastaan ristiriitaisesti. Suomi suhtautuu varauksellisesti pyrkimykseen luoda pysyviä, jäsenvaltioita sitovia järjestelyjä turvapaikanhakijoiden sisäisistä siirroista. Suomi kannattaa etenemistä jäsenvaltioiden yhteisen sopimisen perusteella.

Eurodac-järjestelmää halutaan laajentaa

Uudistetun Dublin-järjestelmän tukemiseksi komissio ehdottaa Euroopan yhteistä turvapaikkajärjestelmää koskeissa CEAS-paketeissa myös rekisterilainsäädännön kehittämistä. Komissio esittää **Eurodac-järjestelmän** uudistamista ja sen käyttötarkoituksen laajentamista. Tavoitteena on helpottaa palauttamisia sekä torjua sääntöjenvastaista muuttoliikettä. Eurodac-asetuksen soveltamisalaa laajennettaisiin niin, että järjestelmään olisi mahdollista tallentaa aikaisempaa enemmän henkilötietoja.

Ehdotuksen mukaan Eurodac-järjestelmään tulisi voida tallentaa ja hakea sieltä tietoja EU:n alueella sääntöjenvastaisesti oleskelevista kolmansien maiden kansalaisista ja kansalaisuudettomista henkilöistä ilman, että he ovat jättäneet hakemusta kansainvälisestä suojelusta. Jäsenvaltiot voisivat myös tallentaa järjestelmään nykyistä enemmän henkilötietoja, kuten nimen, syntymäajan, kansalaisuuden, kasvokuvan sekä muita henkilötietoihin tai matkustusasiakirjoihin liittyviä tietoja.

Rekisteriin tallennettavien lisätietojen ansiosta maahanmuutto- ja turvapaikkaviranomaiset voisivat helposti tunnistaa ja palauttaa unionin alueella sääntöjenvastaisesti oleskelevat kolmansien maiden kansalaiset tai turvapaikanhakijat ilman, että tietoja tarvitsee pyytää toiselta jäsenvaltiolta erikseen, kuten toimitaan tällä hetkellä.

Suomi katsoo tärkeäksi, että teknisiä tietojärjestelmiä edelleen kehitetään tukemaan yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän sekä paluudirektiivin veloitteiden täyttämistä. Muutoksien nähdään tehostavan erilaisten henkilötietojen vertailua.

EU:n turvapaikkavirastolle lisää toimivaltaa

Komissio esittää myös nykyisen Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston muuttamista täysivaltaiseksi **Euroopan unionin turvapaikkavirastoksi**. Samalla sen toimivaltuuksia

ja tehtäväkenttää merkittävästi laajennettaisiin. Kasvattamalla viraston toimivaltaa korjattaisiin rakenteellisia heikkouksia EU:n turvapaikkajärjestelmän toteutuksessa. Yksi viraston tärkein uusi tehtävä olisi soveltaa viitearvoja, joiden mukaan turvapaikanhakijat jaettaisiin jäsenmaihin uudessa Dublin-järjestelmässä.

Viraston tehtävänä olisi myös varmistaa kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten yhdenmukaisempi arviointi kaikkialla unionissa lujittamalla jäsenmaiden käytännön yhteistyötä ja tietojen vaihtoa. Euroopan unionin turvapaikkaviraston olisi myös mahdollista lähettää avuksi turvapaikka-asioiden tukiryhmiä, jotka koottaisiin jäsenvaltioiden ja turvapaikkaviraston lähettämistä asiantuntijoista. Virastolla olisi myös valmius antaa operatiivista ja teknistä apua tilanteissa, joissa jäsenvaltion turvapaikka- tai vastaanottojärjestelmille kohdistuu suhteentonta painetta.

Suomi kannattaa jäsenvaltioiden välisen käytännön yhteistyön ja tiedonvaihdon lisäämistä ja pitää turvapaikkaviraston vahvistamista tarpeellisena. Turvapaikka-asioiden päätöksenteko tulee kuitenkin säilyttää kansallisella tasolla.

Uudelleensijoittaminen laillisena väylänä Eurooppaan

Euroopan yhteisen turvapaikkajärjestelmän kehittämiseksi komissio on esittänyt CEAS-paketeissa myös **uudelleensijoittamisasetusta**, jolla lisättäisiin kansainvälistä suojelua tarvitsevien uudelleensijoittamista unionissa. Tavoitteena on, että yhä useampi jäsenvaltio olisi mukana järjestelmässä. Kansainvälistä suojelua tarvitsevien uudelleensijoittamiseen tähtäävät kiintiöt hyödyttäisivät erityisen haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä, kun suojelun tarve arvioidaan jo ennen maahantuloa.

Suomi kannattaa uudelleensijoittamisen lisäämistä unionin alueella ja sijoittaminen tulisi vakiinnuttaa myös niihin jäsenvaltioihin, jotka eivät vielä ole järjestelmässä mukana. Valtionneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että Suomi voi jatkossakin päättää itse vuosittain uudelleen sijoittamiensa henkilöiden määrästä.

Komissio on myös ehdottanut **muita uudistuksia turvapaikkapolitiikkaan liittyviin EU-säädöksiin**. Komissio on esittänyt useita turvapaikanhakijoita koskevia muutoksia menettely- ja määritelmädirektiiveihin. Ne halutaan muuttaa asetukseksi, jolloin niistä tulisi suoraan jäsenmaita sitovia säädöksiä. Uudistuksia tehtäisiin myös vastaanottodirektiiviin.

EU:n yhteisen turvapaikkapolitiikan uudistamisessa on kuitenkin otettava huomioon, että kyse on komission tekemistä **esityksistä**, joista vasta keskustellaan jäsenvaltioiden kanssa. Monesta komission ehdotuksesta jäsenmaat eivät ole yksimielisiä. Todennäköisesti lainsäädäntöuudistuksiin tulee vielä muutoksia käytävissä neuvotteluissa.

2.2.2 Kansalliset lainsäädäntömuutokset

Vuonna 2016 Suomessa on myös kansallisesti valmisteltu ja tehty lainsäädäntöön useita muutoksia, joiden tarkoituksena on parantaa maahanmuuton hallittavuutta. Vuoden 2016 lopussa eduskunta hyväksyi ulkomaalaislain muutoksen **uusista turvapaikanhakijoiden asumisvelvollisuutta koskevista turvaamistoimista**. Lakimuutokset tulivat voimaan 1.2.2017. Lainmuutoksen seurauksena poliisi, Maahanmuuttovirasto tai Rajavartiolaitos voi määrätä turvapaikanhakijan asumaan ja ilmoittautumaan säännöllisesti vastaanottokeskuksessa. Turvapaikanhakijan asumisvelvollisuuteen kuuluva ilmoittautumisvelvollisuus olisi yhdestä neljään kertaan vuorokaudessa, mutta muutoin hakijan liikkumista ei rajoiteta. Kielteisen turvapaikkapäätöksen ja maastapoistamispäätöksen saanut 10–15-vuotias ilman huoltajaa oleva lapsi voidaan säilöönoton sijasta määrätä asumaan nimetyssä, lapsille tarkoitettussa vastaanottokeskuksessa, pysymään sen alueella ja ilmoittautumaan siellä päivittäin. Asumisvelvollisuus määrätään tapauskohtaisen harkinnan perusteella eikä siis koske kaikkia turvapaikanhakijoita.

Lainmuutoksen taustalla oli syksyllä 2015 kansainvälistä suojelua hakevien määrän ennennäkemätön kasvu. Rajoittamalla hakijoiden liikkumista turvapaikkamenettelyn eri vaiheissa pyritään ehkäisemään viivytyksiä turvapaikkaprosessissa. Niitä aiheuttavat esimerkiksi turvapaikkapuhuttelujen peruuntumiset, jos turvapaikanhakija ei saavu sovittuun puhutteluun paikalle. Lisäksi lakimuutoksella halutaan vähentää uuden puhutteluajan järjestämisestä aiheutuneita kustannuksia ja hallinnollista työtä. Hallitus katsoi lisäksi, ettei aikaisemmin voimassa olleen lain mukainen ilmoittautumisvelvollisuus ollut riittävä keino turvapaikkaprosessin sujuvuuden varmistamiseksi, vaan oli tarve astetta vahvemmalle, mutta kuitenkin säilöön ottamista lievemmillä turvaamistoimelle. Lainmuutoksella halutaan niin ikään varmistaa, että kielteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat on mahdollista poistaa maasta.

Sisäministerissä on myös vireillä hanke, jossa selvitetään **eräiden rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaisten maasta poistamisen nopeuttamista**. Hanke on osa hallitusohjelmaa, jonka mukaan törkeisiin rikoksiin syyllistyneiden, rikoksen uusijoiden ja yleiselle järjestykselle vaarallisten henkilöiden maasta poistamista nopeutetaan. Hankkeessa on selvitetty, mitä ongelmia karkotusprosessiin liittyy.

Hankkeessa valmistellaan ehdotus ulkomaalaislain muutokseksi, jolla karkotuspäätösten täytäntöönpanoa nopeutettaisiin. Valmistelua tukee virkamiestyöryhmä, jossa on edustus sisäministeriön poliisiosastolta, Poliisihallituksesta ja Maahanmuuttovirastosta. Hankkeessa kuullaan myös muita tahoja. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle kevätsuntokaudella 2017.

Lisäksi sisäministeriö on asettanut hankkeen **maahanmuuttoon liittyvien rekisterisääntösten uudistamiseksi**. Hankkeen tarkoituksena on saattaa nykyinen vuodelta 1998 pe-

räisin oleva ulkomaalaisrekisterilainsäädäntö vastaamaan nykyaikaisia rekisterilainsäädännön vaatimuksia. Erityisesti uudistukset koskevat lakia ulkomaalaisrekisteristä, jolla säädelään maahanmuuttajista kerättävien henkilötietojen tallettamista sekä tietojen käyttämistä ja luovuttamista.

Rekisterisäännöksiä uudistamista edellyttää myös Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus, joka koskee henkilötietojen käsittelyä. Asetus antaa kansalaisille paremmat mahdollisuudet hallita henkilötietojaan. Asetus sisältää säännökset rekisteröidyn oikeuksista sekä rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän velvollisuuksista.

Nykyiset rekisterisäännökset eivät enää vastaa maahanmuuttohallinnossa tapahtuneisiin toimintaympäristön ja -tapojen muutoksiin, kuten digitalisaation ja viranomaisten tietojenvaihdon vaatimuksiin. Hankkeessa uudistetaan myös rekisterisäännökset kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta.

Hankkeen valmistelua tukee asiantuntijaryhmä, jossa on jäseninä edustajat sisäministeriön lisäksi Maahanmuuttovirastosta, Poliisihallituksesta ja ulkoasiainministeriöstä. Hankkeessa kuullaan myös muun muassa tietosuojavaltuutettua. Hallituksen esitys on tarkoitettu eduskunnalle syksyllä 2017. Lakimuutokset tulisivat voimaan vuonna 2018, EU:n tietosuoja-asetuksen osalta viimeistään toukokuussa 2018.

Vuoden 2016 aikana eduskunta hyväksyi myös **muita lainsäädäntömuutoksia** , joilla parannettiin maahanmuuton hallittavuutta. Lainmuutoksilla Maahanmuuttoviraston toimivaltuuksia kasvatettiin ulkomaalaisasioissa. Samalla selkeytettiin opiskelupien käsittelyä. Lisäksi tiukennettiin oleskelupien ehtoja poistamalla mahdollisuus oleskeluluvan myöntämiseen humanitaarisen suojelun perusteella ja tiukentamalla perheenyhdistämisen kriteerit.

2.3 Opiskelijoiden liikkuvuutta EU-alueella halutaan lisätä

Vuonna 2016 annettiin Euroopan unionin **direktiivi, jolla yhtenäistetään unionin alueella kolmansista maista tuleville opiskelijoille, tutkijoille, harjoittelijoille ja vapaaehtoistyöntekijöille myönnettäviä oleskelulupia** . Tavoitteena on, että tutkijat ja opiskelijat voivat tietyin edellytyksin suorittaa osan tutkimuksestaan tai opinnoistaan toisessa jäsenvaltiossa. Lisäksi opiskelijat ja tutkijat voisivat myös saada oleskeluluvan työnhakuun tai yrityksen perustamiseen tutkinnon suorittamisen tai tutkimuksen päättymisen jälkeen.

Direktiivin edellyttämät tutkijoiden työnhakulupa sekä yritystoiminnan aloittamista koskeva oleskelulupa tulevat Suomen kansalliseen oleskelulupajärjestelmään uusina asioina. Kesto Suomen nykyisessä oleskeluvassa tutkinnon suorittaneille on jo parempi kuin direktiivin edellyttämä yhdeksän kuukautta. Suomessa tutkinnon suorittaneiden on voimassa olevan lainsäädännön pohjalta mahdollista hakea vuodeksi oleskelulupaansa työnhakua ajaksi.

3 Katsaus tulevaan

Ylijohtaja Jorma Vuorio

Vaikka turvapaikanhakijamäärät ovat Suomessa edellisvuodesta laskeneet, ei tilannetta voi vielä pitää vakiintuneena. Esimerkiksi Tanskan ja Ruotsin sisärajatarkastusten päättymisen tai Turkin ja EU:n välisen sopimuksen purkautuminen saattaisivat kasvattaa turvapaikanhakijamääriä nopeasti myös Suomessa. Tilanne ei ole riippuvainen ainoastaan Suomen omista ratkaisuksista. Liikkumisen taustalla olevat perussyt eivät ole myöskään muuttuneet. Sotien, köyhyyden, ilmastonmuutoksen ja väestönkasvun jatkuessa ihmiset lähtevät liikkeelle.

On oltava tietoisia epävarmasta kansainvälisestä tilanteesta. Riittäville resursseilla voidaan ylläpitää ja kehittää hallinnon kykyä varautua nopeastikin kasvavaan turvapaikanhakijamäärään. Maahanmuuttoviraston tulisi säilyttää toimintavalmius 10 000 turvapaikanhakijan vastaanottoon.

Vuoden 2015 merkittävästi tavallista suurempi turvapaikanhakijoiden määrä tulee vaikuttamaan maahanmuuton hallinnonalalla vielä useita vuosia. On esimerkiksi todennäköistä, että perhesidehakemukset tulevat jatkossa lisääntymään, kun myönteisiä oleskelulupapäätöksiä turvapaikkahakemuksiin on paljon edeltäviä vuosia enemmän. Vielä ei tarkkaan pystytä sanomaan, kuinka perhesidehakemusten määrään vaikuttaa kesällä 2016 voimaantullut laki perheenyhdistämiskriteereiden tiukentamisesta.

Myönteisten oleskelulupien määrän kasvu todennäköisesti lisää myös kansalaisuushakemuksia, kun kansalaisuuden myöntämisen edellytyksenä oleva vähintään neljän vuoden oleskeluaika Suomessa täyttyy. On arvioitu, että kansalaisuushakemukset lisääntyvät todennäköisesti vuoden 2020 jälkeen.

Hallituksen tavoitteena on, että vapaaehtoisesti palaavien määrä tulee kasvamaan edelleen merkittävästi, kun suuri osa vuosina 2015–2016 saapuneista turvapaikanhakijoista saa lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen. Vapaaehtoisen paluun järjestelmän ylläpito on turvattava ja järjestelmän tehokkuus varmistettava. Lisäksi on varauduttava Suomessa laittomasti oleskelevien määrän kasvuun ja säilytettävä valmius palauttaa laittomasti maassa oleskelevia. Myös neuvotteluita keskeisten turvapaikanhakijoiden lähtömaiden kanssa kahdenvälisistä takaisinottosopimuksista ja yhteistyöpöytäkirjoista on jatkettava.

EU:ssa on kauan pyritty yhteisen turvapaikkapolitiikan luomiseen ja muuttovirtojen hallintaan. Vuoden 2015 pakolaiskriisi osoitti, että jäsenmaiden järjestelmät ovat edelleen liian kaukana toisistaan ja yhteisiin haasteisiin tarvitaan parempia yhteisiä ratkaisuja. Suomen on oltava aktiivisesti mukana yhteisen eurooppalaisen turvapaikkapolitiikan kehittämisesä. Suomen on esimerkiksi valmistauduttava vastaamaan Euroopan turvapaikkatukivirasto EASO:n pyyntöihin lähettää kokeneita asiantuntijoita tukemaan suurten maahanmuuttopaineiden kohteina olevia maita. EASO:sta ollaan muodostamassa Euroopan turvapaikkavirastoa, jonka käyttöön jäsenvaltioiden on osoitettava myöhemmin tarkentuva määrä asiantuntijoita.

Kaiken tämän turvapaikanhakuun liittyvän keskustelun lisäksi on tärkeä muistaa, ettei maahanmuutto ole ainoastaan turvapaikanhakijoita. Suomen tulee jatkossakin hallitusohjelman mukaisesti edistää työllisyyttä ja julkistaloutta vahvistavaa työvoiman maahanmuuttoa. Yksi keino työperäisen maahanmuuton tukemiseksi on taata lupa-asioiden joustava ja ripeä käsittely. Suomen taloudellinen tila on kuitenkin vetotekijöistä suurin, sillä työt houkuttelevat tulijoita.

Sisäministeriö PL 26, 00023 Valtioneuvosto

Inrikesministeriet PB 26, 00023 Statsrådet

www.intermin.fi

SISÄMINISTERIÖ
INRIKESMINISTERIET